

Shvaćanje liturgije u „Sv. Ceciliji“

Vladimir Zagorac, Zagreb

Svetu Ceciliju kao pojavu hrvatske nacionalne crkvene i kulturne povijesti, nije moguće razumjeti izvan konteksta cecilijanstva XIX. stoljeća kao ni izvan općih crkvenih i kulturnih gibanja toga stoljeća. Cecilijanski je pokret naime dio onog općeg pokreta u Crkvi, koji se zove katoličkom obnovom (restauracijom). Autori nalaze u cecilijanskom programu opća načela te restauracije. Pokret restauracije htio je spasiti jedinstvo Crkve i vjeru Crkve, ugrožene galikanizmom, jozefinizmom odnosno racionalizmom i ekstremnim prosvjetiteljstvom, i to s jedne strane sve čvršćim povezivanjem s papinskim Rimom a s druge strane ugledanjem na idealizirani odnosno romantizirani uzor kršćanskog srednjeg vijeka. Tako i cecilijanski pokret, kao restauracija na polju crkvene glazbe, nastoji spasiti tu glazbu od određenih negativnosti i opasnosti, tj. od svjetovnih i teatralnih elemenata koji su prijetili da sakriju njezino pravo lice. I to istim sredstvima: čvrstim prijanjanjem uz rimske glazbeno-liturgijske propise te idealiziranjem određenih glazbenih stilova iz prošlosti kao »crkvenim«. Time je ujedno započelo stvaranje jedinstvenog crkvenoglasbenog kodeksa, što će doći do izražaja u kasnijim crkvenim dokumentima o glazbi.¹⁾

U svom poimanju čistoće crkvene glazbe od svjetovnih i teatralnih elemenata cecilijanci nisu bili originalni nego su zapravo slijedili prastaru crkvenu tradiciju. Već Crkva prvih stoljeća odbacuje glazbene instrumente koji su bili usko vezani uz poganski kult, uz motivaciju da unose u kršćansko bogoslužje elemente poganskog i profanog. Svi daljnji zahvati na tom polju samo će ponavljati iste argumente: pogansko, svjetovno, teatralno, lascivno ne spada u kršćansko bogoslužje i zato glazba s takvim oznakama nije crkvena odnosno sveta glazba.²⁾

Cecilijanci su dakle u svojoj borbi za čistoću crkvene glazbe u biti nastavili tradicijom posvećenog nastojanja, samo su tom nastojanju dali ono opće usmjerenje svoga vremena i u nj uključili tada općenito prihvaćena sredstva obnove crkvenoga života.

Već ovi malobrojni podaci pokazuju bitno liturgijsko usmjerenje cecilijanskog pokreta. Samim naime nadovezivanjem na tradiciju Crkve u brizi za njenu glazbu cecilijanci su baštinili i tradicionalno načelo da je glazba i pjevanje dio liturgijskog čina, ne samo onda kad ga izvodi zbor klerika nego uvijek, kad ga

izvodi i sva zajednica naroda Božjega. Rezerviranjem pjevanih dijelova liturgije zborovima, osobito zborovima klerika, već davno je narod bio praktički isključen iz liturgijskog pjevanja. To stvarno stanje dovelo je u sumnju i samu mogućnost aktivnog sudjelovanja naroda u liturgiji: liturgija se definirala kao bogoslužje što biva činima od Crkve odobrenim, od osoba što ih Crkva za to određuje i na način od Crkve određen. A među osobama određenim za bogoslužje nije bilo naroda, on se kao aktivni sudionik bogoslužja nije uopće spominjao.

Cecilijanski pokret nadilazi te juridičke ograde, proglašava pjevanje u liturgiji njenim sastavnim dijelom i zauzima se da ono bude u skladu s tradicionalnim normama, proklamiranim crkvenim dokumentima. Dakako, sve to u okvirima tadašnjeg saznanja o liturgijskoj glazbi, njezinoj povijesti, vrijednosti i funkcionalnosti.

I sam obnoviteljski pokret na polju crkvene glazbe XIX. stoljeća, u koji se cecilijanstvo uklapa, nadovezuje se na početke liturgijskog pokreta tipa *Prospèra Guerangera* kao polazišta obnove redovničkog života i kršćanskog života uopće; liturgijskog pokreta opterećenog s našeg današnjeg gledišta historicizmom i romantizmom, tim značajnim opredjeljenjima tadašnje epohe; liturgijskog pokreta što je, sanjajući o liturgiji sv. Grgura kao liturgijskom idealu i o grgurovskom koralu kao vlastitom pjevanju te liturgije, podlegao uvjerenju o tom grgurovskom koralu kao pjevanju određenom za sav narod, koje će riješiti problem aktivnog sudjelovanja u liturgiji i time biti značajno sredstvo željene obnove kršćanskog duha. To će se uvjerenje dosta brzo u praksi pokazati krivim ali će ono ipak ne malo pridonijeti divovskom poslu istraživanja i obnove koralnih napjeva. A u svojoj će cjelini taj pokret liturgiju obogatiti zborovima i pjevanjem te tako uvelike uzdići njenu ljepotu i svečanost. Od liturgije je dakle započeo i u liturgiji završio.

Motu *Proprio* Pape Pija X. od 22. studenoga 1903, koji s pravom smatraju prihvaćanjem obnoviteljskih tendencija cecilijanaca od strane Crkve, jasno pokazuje liturgijsku usmjerenost svega njihovog rada. Kriterij naime vrednovanja pojedinih vrsta crkvene glazbe im je liturgijski a ne glazbeni.

Već uvod dokumenta govori da je bogoslužje najveća briga Crkve³⁾ i da upravo od sudjelovanja u bo-

1) Harnoncourt, Ph., *Katolische Kirchenmusik von Cäcilianismus bis zum Gegenwart*, u Schuhmacher, G. (Hgb), *Traditionen und Reformen in der Kirchenmusik*, Kassel-Basel-Tours-London 1974, 82-83.

2) Usp. *Docta Sanctorum Patrum*, dekretal Ivana XXII, 1324/25; Conc. Trid., Sess. 22. (»... musicas eas, ubi... lascivum aut impurum aliquid miscetur, item saeculares omnes actiones...«); *Annus qui*, enc. Benedikta XIV, 1747 (»musicus cantus... ita instituitur, ut nihil profanum, nihil mundanum, aut theatrale resonet«), cit. prema Harnoncourt, kao u n. 1, str. 82.

3) »među mnogobrojnim brigama duhovne pastve... je ona najveća, kojoj je zadaća nastojati o časti kuće Božje, gdje se obavljaju božanska otajstva i puk se kršćanski sabire, da prima svete sakramente, pribiva nekrvnoj žrtvi, klanja se presv. Tijelu Gospodnjem te učestvuje u molitvama Crkve u javnom i svečanom liturgijskom bogoslužju...«, *Službeni vjesnik Nadbiskupije zagrebačke*, I (1914) 63-64.

goslužju Crkva očekuje obnovu pravog kršćanskog duha, budući da mu je ono prvotno vrelo⁴⁾.

I oznake su svete glazbe bitno izvedene iz liturgije: sveta glazba mora posjedovati svetost, ljepotu oblika i općenitost, a to su upravo oznake bogoslužja⁵⁾.

Liturgijski zahtjevi, naime jedinstveni liturgijski tekst i latinski kao liturgijski jezik traže isključenje pučkog pjevanja na narodnom jeziku iz svečane liturgije. Grgurovski koral zauzima prvo mjesto među vrstama svete glazbe, doduše kao »vlastiti pjev Rimske Crkve, koji je ona baštinila od starih otaca, ljubomorno čuvala kroz duge vjekove...« ali konačni cilj njegove obnove i uvođenja je očito liturgijski: da tim pjevom vjernici opet onako aktivno sudjeluju u liturgiji, kako se smatralo da su sudjelovali nekad⁶⁾.

Hrvatski cecilijanci prema liturgijskom pokretu

Cecilijansko gibanje u Hrvatskoj urodilo je prvim brojevima *Svete Cecilije* 1877. i 1878. godine. U broju od 1. srpnja 1877. na prvoj strani pod naslovom *Naš program* čitamo: »Nastojat ćemo, da posvuda u crkvi sav puk u sboru pjevati prione, u koju svrhu... izdat ćemo... naše pjesme«.

U pravilima Cecilijinog društva, osnovanog 1906, stoji uz glazbeni program — gajenje svih vrsta crkvene glazbe prema Motu proprio Pija X — kao zadatak društva: proučavati i širiti liturgijske spise. Taj zadatak liturgijskog odgoja, osobito crkvenih glazbenika — skladatelja, zborovođa, orguljaša, pjevača, pa i svećenika, odgovornih tada za cjelokupno bogoslužje — zaista je stalno prisutan u *Svetoj Ceciliji*, bilo u člancima koji su izričito tome namijenjeni, bilo, usput, u obradi glazbenih pitanja. A obrađene su u tom okviru teme o samoj biti liturgije, o odnosu liturgije i glazbe općenito, o glazbi kao obliku sudjelovanja u liturgiji te posebno o glazbi u euharistijskom slavlju kao središtu kršćanskoga kulta.

Od triju vrsta svete glazbe Motu proprija Pija X — grgurovskog koral, polifonije i pučkog pjevanja — hrvatski su cecilijanci najviše pažnje posvetili pučkoj popijevci. I to im neki od povjesničara našeg liturgijskog pokreta zamjeraju i upisuju u grijeh. Čini se ipak da bi o tome valjalo drugačije suditi i u tome vidjeti vjernost liturgijskom idealu cecilijanskog pokreta. Stvarni naime rad naših cecilijanaca počinje u drugoj fazi *Svete Cecilije*, od 1907. godine. U doba dakle kad je svjetski cecilijanski pokret već pokazao vrijednost svojih početnih načela. Njemački cecilijanski pokret — kao neposredno nadahnuće našim cecilijancima — djelovao je dotle intenzivno već punih 36 godina. Stekao je već mnoga iskustva, koja je valjalo uvažiti. A proučavanje grgurovskog koral npr. i rad na njegovoj obnovi već je dovoljno pokazao da on najvećim dijelom nije prikladan za pjevanje svega naroda, pa da prema tome neće donijeti ni očekivanog idealnog sudjelovanja svega Božjega naroda u bogoslužju. A naši su si cecilijanci upravo to postavili kao cilj. Uz poteškoće glazbene prirode tome je stajao na

putu svakako i latinski jezik. Zato je razumljivo da su naši cecilijanci, sve veličajući uzvišenost latinskog koral i latinske polifonije, u svom radu ipak davali prednost hrvatskoj pučkoj popijevci. Nije to bilo ni po liniji manjeg otpora ni zbog nepoznavanja stvari nego posve namjerno i obrazloženo. Još 1908. godine F. Perčić izričito piše, da će *Sveta Cecilija* i Cecilijansko društvo zasada svoj rad upravo tako usmjeriti⁷⁾. S. Prepek je htio poći bliže tadašnjim liturgijskim propisima ali se i on spotaknuo o latinski jezik: upućuje crkvene skladatelje na uglazbljivanje liturgijskih tekstova ali — da bi bili narodu razumljivi — na hrvatskom jeziku⁸⁾. F. Dugan će konačno na kraju tog drugog razdoblja *Svete Cecilije*, 1943. godine ovako rezimirati to pitanje: valja napustiti ideju o rimskom koralu kao liturgijskom pjevanju naroda. Glazbene osobine toga pjevanja, tehnički zahtjevi izvođenja i nerazumljivost latinskog jezika, traže osposobljene izvođače, a nikako ne pogoduju pjevanju svega naroda. Za narod je pučka popijevka i ona jedina može dovesti u ovom trenutku do sudjelovanja naroda u liturgiji pjevanjem⁹⁾.

Kako god to može izgledati smjelo, usudujem se tvrditi, da je ovakvo opredjeljenje cecilijanaca u Hrvatskoj bilo plod procjene njihovog i našeg liturgijskog trenutka. Dok su neki drugi maštali o nedostižnim idealima liturgijskog života, oni su svoj rad prilagodili najurgentnijim potrebama liturgijskog života i stvarnim mogućnostima koje im je njihovo vrijeme u tome pružalo. Koncilska obnova i naša pokoncilska stvarnost pokazuju da je ta procjena cecilijanaca bila točna i da su im se želje, ili možda samo slutnje, ispunile.

Konkretni čimbenici shvaćanja liturgije u Sv. Ceciliji

Konkretno se shvaćanje liturgije u *Sv. Ceciliji* ogleda u ovim čimbenicima:

a) Liturgija je u svojoj biti služba Božja, štovanje Boga¹⁰⁾; Ona ima svoj izvanjski izraz i sjaj¹¹⁾ ali joj je unutrašnji sadržaj, središte i srce, žrtva Kristova, Krist sam kao glavni žrtvovatelj i žrtva¹²⁾; ustanovljena je od Krista, a konkretni joj je oblik propisala i uređila Crkva¹³⁾; zato su u njoj precizno fiksirani tek-

7) Perčić, F., *Novi koral*, SC II (1908) 27.

8) »Potrebno je da se cio produktivan rad naših crkvenih kompozitora stavi sasvim na liturgijsku osnovu. To znači, da naši kompozitori treba da definitivno napuste komponiranje neliturgijskih tekstova i da komponiraju samo liturgijske tekstove, prvenstveno na hrvatskom jeziku«, *Smjernice našeg cecilijanstva u četvrtom deceniju*, SC XXXI (1937) 102.

9) »Bilo je i ima kod nas ljudi, koje zanima crkvena glazba, te su stekli i neki pogled u rimski koral i crkvenu popijevku, pa su u svojoj revnosti zastupali ideju o mogućnosti izvođenja rimskog koralu po puku. No što se više produbljuje znanje o predmetu i poznavanje tehničkih mogućnosti (bolje reći nemogućnosti), prevladava mišljenje, da su za izvođenje koralu potrebni specijalisti, a za puk je samo pučka popijevka. Osim tih poteškoća čisto tehničke prirode dolazi kod nelatinskih naroda još poteškoća s jezikom. Nemoguće je, da puk nauči toliko latinski, da bi mogao pjevati latinske tekstove«, *Pučka crkvena popijevka*, SC XXXVII (1943) 2.

10) »Liturgija jest služba Božja, a glazba je sredstvo i to najplemenitije i najmoćnije, kojim se to štovanje izražuje«, *Zjalic, M. Pabirci iz liturgije*, SC V (1911) 6.

11) (Glazba) ... »kao ni jedna druga umjetnost povećava sjaj vanjskom bogoslužju ... povećava spoljašnji sjaj bogoslužja ...«, *Dobronić, A. Glazba i religija*, SC II (1908) 34-35.

12) »Zadaća bo njezina (tj. crkvene glazbe o.a.) jest istraživati moduse i pravila, po kojima će se crkvena pjesma dostojno primjenjivati na svoj objekt, a taj jest Gosp. Bog, alfa i omega svega ljudskoga rada, a poimence novozavjetna žrtva — Isus Krist, kao centrum svega kulta kršćanskoga«, *Kramar, S. Nekoliki moitvi napretku prave crkvene glazbe*, SC V (1911) 69.

13) »Jer 'liturgija' je svaki bogoštovani obred što ga je ustanovio Krist, a konkretni oblik propisala i uređila Crkva; ...«, *Vidaković, A. Preporod liturgijske glazbe*. Prigodom četrdesetgodisnjice *Motu Propria* Pape Pia X., SC XXXVII (1943) 161.

4) »Kako je naša najtoplija želja, da pravi kršćanski duh provate i da se u svih vjernika utvrdi, to je najprva dužnost pobrinuti se za dostojanstvo i čast kuće Božje, gdje se sljedbenici Kristovi sastaju, da taj duh crpe iz prvotnoga vrela, svojim naime učešćem pri svetim otajstvima i pri javnim i svećanim molitvama crkve«, *ibid.* 64.

5) »Zato mora sveta glazba imati u velikoj mjeri sva svojstva liturgije, napose svetost, ... ljepotu formi ... i općenitost«, *ibid.* 65.

6) »Napose treba se pobrinuti, da se gregorijanski pjev uvede u puku, e da bi vjernici opet onako djelotvorno sudjelovali u liturgiji, kako je to nekoć bilo«, *ibid.* 66.

stovi, po odredbi Crkve¹⁴); ona je veoma ozbiljan čin Crkve¹⁵), dapače, nadilazi sve druge djelatnosti Crkve¹⁶); ona nije privatni nego javni čin i odnosi se na vjernike svega svijeta, ona je molitva čitavog čovječanstva¹⁷); njezina narav traži da narod u njoj aktivno sudjeluje¹⁸).

b) Glazba i liturgija toliko su si srodne da su upravo neodvojive: glazba — a to vrijedi u biti i za sve grane umjetnosti — kao izraz ljepote uvijek usmjeruje i vodi k Bogu i zato joj je mjesto u službi Božjoj, liturgiji¹⁹); glazba, posebno pjevanje, izvorniji je i potpuniji izraz čovjeka općenito te zato predstavlja i njegovu potpuniju prisutnost u liturgiji, u kojoj čovjek dolazi na vrhunac svog religioznog djelovanja²⁰); zato glazba daje liturgiji izražajnu puninu, bitnu za liturgiju kao stvarnost svetih znakova²¹); glazba je čovjekov izraz hvale Bogu i sredstvo koje djeluje na čovjeka u smislu poticaja: izražuje hvalu Bogu i budi pobožnost u vjernika²²); kao čovjekov izraz s naglaskom na voljnoemotivnoj sferi, glazba daje liturgijskom činu onu opću ugodnost, potrebnu za što potpuniji susret čovjeka s Bogom u zajednici Crkve, a to je bit liturgijskog čina²³); ona daje službi Božjoj veću ljepotu a time i privlačnost²⁴); kao čimbenik koji ujedno i stvara i izražuje duševnu povezanost među osobama, glazba uvelike doprinosi zajedništvu liturgijske molitve²⁵); u odgojnom smislu glazba u liturgiji oplemenjuje vjernike²⁶). Sve ovo što glazba doprinosi ostvarenju ciljeva liturgije jasno govori da je ona integralni dio bogoslužja²⁷).

c) Upravo kao autentičan i potpuniji izraz čovjeka pred Bogom, bila je glazba uvijek čimbenik svih obrednih slavljenja. Stoga joj posve naravno i suvremena liturgijska obnova u Crkvi pridaje veliko značenje, a to je našlo svoj odraz i u Svetoj Ceciliji: glazba je općenito u liturgiji u službi riječi. To treba najšire shvatiti: u službi riječi Božje, kako bi ona i u svom zvukovnom izrazu bila ono što jest — djelotvorna, neodoljiva, svemoguća riječ spasenja; u službi riječi Crkve, da dostojno nosi svu njezinu vjeru i lju-

bav, kajanje, hvalu i molbu te da uspješno dirne i zatalasa najtajnije dubine ljudske duše i njihov sadržaj ugradi u onaj vječni himan hvale što ga je u našem vremenu i prostoru započeo Sin Božji Isus Krist²⁸). Glazba je liturgijski izrazaj ne samo onda kad je povezana s određenim tekstom nego je ona to i svojim akustičnim djelovanjem, melodijom, harmonijom, ritmom itd.²⁹). Zato glazba upravo danas postaje nužnim sastavnim dijelom svečane liturgije, jer obogaćuje svete obrede svečanošću; ona molitvu čini ugodnijom, ona podupire jednodušnost vjernika, ujedinijuje vjernike s Kristom i međusobno, postaje iskreni i osvjedočeni izraz vjere i molitve, uzdiže vjernike k Bogu te ispunja njihove umutarnje težnje³⁰). Izraženo teološki, glazba je u liturgiji i simbol Božjeg dobrohotnog silaska k čovjeku i izraz slobodnog odgovora čovjeka na taj posvetiteljski čin Božji u Crkvi³¹).

d) Ovo što je rečeno o liturgiji općenito, vrijedi na poseban način o euharistijskom slavlju kao njenom središtu. Ono je ne samo po svom sadržaju vrhunski domet bogoslužja nego je i stvarno njegov najvažniji čin u životu kršćanske zajednice. Zato mu se poklanja i posebna pažnja u Sv. Ceciliji: kad god se donose pojedinačni primjeri iz bogoslužja s obzirom na glazbu, redovito je riječ o Misi. Zato se inzistira na tome, da upravo u euharistijskom slavlju glazba mora biti podvrgnuta temeljnom načelu obnove: aktivnom sudjelovanju čitave zajednice u njemu³²); kao odličan čimbenik toga sudjelovanja pjevanje u misi mora biti u velikoj cijeni kod svih, prilagođeno osobinama pojedinih naroda; ono konkretno omogućuje više stupnjeva s obzirom na izbor pjevanih dijelova³³).

Ovim navodima nisu ni izdaleka iscrpljeni svi tekstovi o liturgiji u Sv. Ceciliji. I kod mnogih drugih autora nalaze se riječju ili smislom istovjetni izričaji o liturgiji. Ovdje su uzeti samo neki, bez ikakve nakane pretpostavljanja ili zapostavljanja.

Iz navedenih tekstova vidi se, kako se u Sv. Ceciliji odrazilo ono dugo i mučno traženje opisa liturgije što ga danas nalazimo u liturgijskoj konstituciji II. vaticanskog sabora: uz pojam liturgije kao «cultus publicus» iz Kan. 1256. CIC-i, tj. «štovanje što ga Bogu, svetima i blaženima u ime Crkve iskazuju osobe za to od Crkve delegirane i činima od Crkve ustanovljenima», tu su i čimbenici opisa enciklike *Mediator Dei et hominum*, tj. štovanje Boga što ga iskazuje cjelokupno Kristovo mistično Tijelo, Glava i udovi, a javlja se i jasno sakramentalno shvaćanje liturgije kao vršenje svećeničke službe Isusa Krista u njezinom posvetiteljskom i bogoštovnom vidu. Konačno i vrsno određene kroz vidljive djelotvorne znakove.

Ipak valja reći da su pisci članaka u Sv. Ceciliji svoje shvaćanje liturgije više izrazili posredno, kad su pisali o naravi, oznakama i zadaći liturgijske glazbe te o dužnostima svih onih koji su za liturgiju i liturgijsku glazbu zaduženi, kojima je ona povjerena ili koji u njoj sudjeluju. Iz njihovih redaka zrači u-

14) »I Katolička Crkva ima hramove, u kojima svećenici izvršavaju fiksirane obrede bogoslužja, a kod toga izgovaraju određene fiksirane molitve...«, Dugan, F, *O crkvenoj muzici*, SC XXXII (1938) 141; usp. Isti, *Pučka crkvena popijevka*, SC XXXVII (1943) 1-10.

15) Milanović, A, *Božji kult je veoma ozbiljan čin*, SC XL (1970) 67-69.

16) Isti, *Djelatno sudjelovanje*, SC XLV (1975) 97-97.

17) »Kršćanski vjernik... sasma da se apstrahira iz uskih granica svoje malene osobe, pa mora da se sjedini s mnogobrojnim vjernicima čitavoga čovječanstva... muzika... je pozvana da svoj kamečak doprinese toj zajedničkoj molitvi čovječanstva«, Dobronić, A, *Karakteristike crkvene glazbe*, SC II (1908) 8.

18) »Da u crkvi pjeva samo orguljaš a narod da šuti »protivi se namjerama i ustanovama Crkve kao i samoj naravi bogoslužja«, Špoljar, A, *O pjevanju vjernika u crkvi*, SC IX (1915) 52.

19) Šček, I — Kovač, Š, *Glazba kao viši oblik štovanja Boga*, SC XLII (1972) 6-7.

20) Zagorac, V, *Glazba kao faktor aktivnog komunitarnog sudjelovanja u liturgiji*, SC LIII (1973) 3-5; Isti, *Pjesnički tekstovi u liturgiji*, ibid. 33-34.

21) Milanović, A, *Glazba u liturgiji*, SC XLVI (1976) 65-66.

22) »Svrha je crkvene glazbe izrazivati Bogu hvalu i buditi pobožnost u vjernika«, Cecilijanac, Franjevac, *Crkvena glazba ne smije biti sentimentalna*, SC VI (1912) 16.

23) Zupanović, L, *Današnji glazbenik i glazba u obnovljenom bogoslužju*, SC XLI (1971) 66-68.

24) »... ono što je doista prava umjetnost, spada u crkvu... svaka umjetnost u crkvi mora da služi prvotnoj, glavnoj svrsi, pa tako i muzika... moraju da imaju pred očima Božju čast i hvalu... sudjelovati kod poljepšavanja službe Božje i djelovati na to, da se vjernici što više udube u pobožnost i što iskrenije mole«, Grau, P, TH, *Što je crkvena muzika*, SC XXIV (1930) 7.

25) Dobronić, A, *Karakteristike...*, v. bilješku 17.

26) Zupanović, L., n. mj.

27) »Pjevanje treba promotriti s liturgijskog stanovišta kao integralni dio bogoslužja«, Majsec, J, *Naše crkveno pjevanje*, SC XXX (1936) 184.

28) Milanović, A, *Glazbeni oblici i liturgijska obnova*, SC XL (1970) 48-49.

29) Fellerer, K, G, *Glazba kao bogoslužni izraz*, SC XLIII (1973) 35.

30) Milanović, A, *Glazba u liturgiji*, SC XLVI (1976) 65-66.

31) Zagorac, V, *Glazba kao faktor...* n. mj. v. bilj. 20.

32) Isti, *Kršćanska zajednica slavi euharistiju*, SC XLII (1972) 66-70.

33) Milanović, A, *Pjevanje prema novom »Redu Mise«*, SC XL (1970) 7-9; Isti, *Oblici svečanog euharistijskog slavlja s pjevanjem*, SC XLVII(1977) 65.

vjerenje da se radi o nečem uzvišenom, nepovredivom, vrijednom dubokog religioznog poštovanja. Uvjereno je da je liturgija božansko događanje, susret Boga i njegova naroda, presudan za spasenje čovjeka. Iz tog uvjerenja uostalom proizlaze i sva nastojanja cecilijanaca oko stvaranja i širenja svete glazbe.

S obzirom na dva postojeća usmjerenja tijekom povijesti liturgijskog pokreta, onog elitnog, benediktinskog, orjentiranog na svečanu latinsku liturgiju, kojemu je geslo bilo da narod valja uzdizati do razine te i takve liturgije, i drugog, pučko-pastoralnog u smislu Piusa Parscha s načelom da liturgiju valja prilagoditi ljudima, nema sumnje da su svojim opredjeljenjem za pučku popijevku kao sredstvo sudjelovanja naroda u liturgiji naši cecilijanci bili bliže ovom drugom, što također svjedoči njihovo liturgijsko-pastoralno opredjeljenje i zauzetost.

Ne bi valjalo prešutjeti ni pogrešnih izraza ni nepreciznosti kod autora koji su pokušavali u *Sv. Ceciliji* pisati o naravi liturgije i o pojedinim liturgijskim činima. To, osim gore spomenute općenite muke traženja, proizlazi i iz manjkavosti liturgijske i uopće teološke terminologije na hrvatskom jeziku, koja je i eminentne autore, vješte peru, dovodila u nepravilnu te su u nedostatku pravih pozicali i za manje sretnim terminima. Proizlazi i iz činjenice da neki od autora, inače prvorazredni stručnjaci na polju glazbe, pa i crkvene, nisu primili isto takvu teološku a pogotovo ne liturgijsku naobrazbu: oni su imali izvrsno razvijeni praktični osjećaj za liturgiju, donosili su s obzirom na glazbu u liturgiji točne zaključke, ali su u pokušaju teoloških opravdanja tih svojih postupaka činili pogreške³⁴.

Zaključak

Cecilijanski pokret je bitno povezan s liturgijskim pokretom: potekao je iz obnoviteljsko-liturgijskih strujanja XIX. stoljeća, sva mu je briga bila usmjerena na dostojanstvo i ljepotu liturgije. Za buđenje nepatvorenog liturgijskog duha te za izvorno poimanje liturgije i njezinog slavljenja ima taj pokret u povijesti velikih zasluga.

I hrvatski cecilijanci su bili u službi dostojanstva i ljepote liturgije. U tu su svrhu radili na stvaranju novih skladbi za potrebe liturgije: za zborove i za pučko pjevanje. U tu su svrhu proučavali te glazbeno i liturgijski vrednovali skladbe što su se u liturgijskim slavljenjima upotrebljavale: vrijedne i prikladne su preporučivali a neprikladne nastojali ukloniti iz liturgije. Ujedno su radili na liturgijskom odgoju glazbenika ali i klera i naroda uopće. Taj rad na upoznavanju same liturgije, njezine važnosti i funkcije u životu Crkve, bio je uvjetovan i općim stanjem liturgijske znanosti i liturgijske prakse pojedinih razdoblja cecilijanskog rada i posebnim prilikama naše hrvatske Crkve kao i stupnjem teološke i liturgijske stručnosti samih cecilijanaca. Svi su se ti uvjeti jasno odrazili u *Sv. Ceciliji*.

Ipak se kao zaključak ovog istraživanja mora na kraju istaknuti nepobitna činjenica: hrvatski cecilijanski pokret je, naročito preko *Sv. Cecilije*, bio prvi nosilac liturgijskih ideja u Hrvatskoj, i to bar dva desetljeća prije pojave prvih časopisa s liturgijskom rubrikom a čitava tri desetljeća prije pojave prvog hrvatskog liturgijskog časopisa, *Život s Crkvom*. Kao

vrijednim pregaocima na polju produblivanja i širenja liturgijskog duha hrvatskim cecilijancima pripada neosporna zasluga i za liturgijsko uzdizanje hrvatskih vjernika i za njihovo uklapanje u idejno gibanje liturgijske obnove, koje je dovelo do reforme II. vatikanskog sabora i do obnovljene liturgije naših dana. U njoj i danas živi cecilijanska baština na ponos svojih neumornih pregalaca.

DAS LITURGIEVERSTÄNDNIS IN »SV. CECILIJA«

Zusammenfassung

Die cäcilianische Bewegung war vom Anfang an liturgisch ausgerichtet. Musik und Gesang im liturgischen Geschehen betrachtete sie als integralen Teil des Gottesdienstes.

Die Bewegung bemühte sich darum, dass einerseits das ganze christliche Volk aktiv durch Mitsingen in das liturgische Geschehen miteinbezogen wird, und dass andererseits die liturgische Musik, besonders der Gesang, eine angemessene Form für einen so erhabenen Dienst erhalten.

Auf diesen beiden Bereichen haben die Cäcilianer viel geleistet, sie haben sich für allgemeine liturgische Erneuerung bei uns grosse Verdienste erworben.

In den kroatischen Provinzen haben die cäcilianischen Bestrebungen die faktischen Gottesdienstgestaltungen, die bestehende liturgische Musikkultur, sowie die Möglichkeiten diese liturgisch fruchtbar zu machen, berücksichtigt.

Sie haben im Volksgesang die konkrete Möglichkeit entdeckt, wie man die breitesten Massen der Gläubigen zur aktiven Teilnahme am liturgischen Geschehen bewegen kann. Aber mit gleichem Fleiss waren sie bemüht auch den Chorgesang, sowie den gregorianischen Choral, dort zu pflegen, wo sich nur die Möglichkeiten dafür angeboten haben.

Mit ihren Ideen sind die Cäcilianer zu ersten Trägern der liturgischen Bewegung und Erneuerung bei uns geworden, und zwar viel früher, als uns die Geschichtsschreiber davon zu berichten wissen.

Das Verständnis der Liturgie in *Sv. Cecilija*, bzw. die Entwicklung dieses Verständnisses, widerspiegelt eine lange und mühsame Kristallisation jenes Begriffs, der dann auch in der liturgischen Konstitution *Sacrosanctum concilium* seine Berechtigung fand, nämlich:

— neben dem Begriff der Liturgie als »cultus publicus« wie sie in CIC definiert wird, d.h. als »Verehrung Gottes, der Heiligen und Seligen, die ihnen in Namen der Kirche jene Personen leisten, die von der Kirche bestimmt, bzw. delegiert sind, und dies durch die von bestimmt, bzw. delegiert sind, und dies durch die von der Kirche bestimmte Akten (Riten)« (c. 1256);

— finden wir den klaren sakramentalen Begriff der Liturgie wonach sie als sakramentale Fortsetzung des priesterlichen Wirkens Christi in der Welt verstanden wird; als Wirken in das alle Christen miteinbezogen sind.

— Die Funktion der Liturgie in ihrem heiligenden Aspekt des Gottesdienstes im Wort und dem sakramentalen Zeichen und in dem Aspekt der Gottesverehrung im Gebet und in dem Lob der Kirche wird klar hervorgehoben.

— nach dem II Vaticanum hat sich die *Sv. Cecilija* das Verständnis und den Vokabular der Konstitution *Sacrosanctum concilium* und anderer Konzilsdokumente über die Kirchenmusik zu eigen gemacht, genau so wie sie bis dahin am Verständnis der Liturgie des Motu proprio Pius' X. und anderer Dokumente über die Kirchenmusik festgehalten hat.

³⁴) Usp. napr. Dugan, F, n. mj. u SC XXXII (1938) 141-143.

Die nicht immer geeignete Ausdrucksweise über das Wesen der Liturgie, die man hier und da in der *Sv. Cecilija* findet, ist eher als ein Mangel am geeigneten Vokabular auf diesem Gebiet zu verstehen.

Dies ist der Grund, dass manchmal eminente und im Schreiben gewandte Autoren sich nicht richtig ausdrücken vermögen. Sie bedienen sich manchmal ungeeigneter Ausdrucksweise. Es muss jedoch gesagt werden, dass die Autoren der Aufsätze in der *Sv. Cecilija* versucht haben sich über das Verständnis der Liturgie eher mittelbar, als unmittelbar auszudrücken. Aus dem, was sie geschrieben haben, ist mehr oder weniger ersichtlich was ist das Wesen, welche Merkmale und welche Aufgabe hat

die liturgische Musik, sowie welche Verpflichtungen der Liturgie gegenüber alle jene haben, denen sie anvertraut ist, wie auch jene, die ihre Teilnehmer sind.

So wird die Liturgie als ein göttliches Geschehen, als eine sakramentale Begegnung zwischen dem gläubigen Menschen und Gott aufgefasst; eine Begegnung die für die Heiligung der Kirche, und die Verehrung Gottes entscheidend ist.

Es gebührt der Liturgie — so die Autoren der Aufsätze in der *Sv. Cecilija* — die höchste religiöse Aufmerksamkeit. Die Zeitschrift *Sv. Cecilija* und ihre Mitarbeiter bemühen sich darum, die geeigneten kirchenmusikalischen Werke zu schaffen, und sie zu verbreiten.